

Nochta Pál Attila

A predestináció, ahogy én látom

A predestináció

A predestináció valószínűleg az egyik legnehezebb téma a keresztények és talán különösen a teológusok között. Azt hadd szögezzem le, hogy jó magam nem hiszek abban a bibliamagyarázási módszerben, amely abból áll, hogy a Szentírásból kiragadok egy igét és azzal próbálom bebizonyítani egy azzal látszólag ellentétes igazságról, (amely szintén megtalálható a Bibliában) hogy az nem is úgy van. Hiszem, hogy olyan bibliamagyarázatra van szükségünk, amelyben mindennek helye van, amit Isten mondott és amelyben nem arra használjuk az egyik igét, hogy azzal ellent mondjunk egy másiknak. Hiszem, hogy a sok okoskodás helyett a legtöbb alkalommal inkább meg kellene aláznunk magunkat Isten előtt és így kellene imádkoznunk: „Istenem, elhiszek mindent amit te mondasz, még ha nem is vagyok benne biztos, hogy az a sok minden amit mondtál, hogyan is áll össze.”

Nevetséges azt állítani, hogy itt a Földön mi képesek vagyunk megérteni az Örökkévaló, Mindenható Isten teljes szándékát. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem kutathatunk, nem gondolkodhatunk, sőt, Isten elvárja tőlünk, hogy keressünk, kutassunk és ha eljutunk valamilyen szintű megértésre, ezért neki adjunk hálát. Ennek fényében próbálom én is kifejtetni a predestinációról jelenlegi látásomat, amely folyamatos formálódásban van annak arányában, amilyen mértékben képes vagyok odaszánni magamat, hogy Istennel egyre bensőségesebb közösségem legyen.

Azok közül akiket Isten az évszázadok során rendkívüli módon használt az egyházban, többen is voltak olyanok akik megértésre akartak jutni ezen a területen.

A legrégebbi időkből talán Augustinus püspök és egy Pelagius nevű brit szerzetes vitája maradt fenn számunkra.

Erről most csak érintőlegesen: Augustinus azt képviselte, hogy az ember egyedül az isteni kegyelem által üdvözülhet és ez a kegyelem ajándék, melynek nincs előzménye.

Pelagius viszont azt képviselte, hogy Isten nem adott volna etikai parancsolatokat, ha az ember nem lenne képes azokat betartani, ezzel a szabad akarat valósága és az emberi felelősség mellett kívánt érvelni. Augustinus aztán ennél is tovább ment, mert azt állította, hogy az egész emberiség egy veszendő tömeg, amelyből Isten egyeseket kiválasztott az üdvösségre, még pedig azon az alapon, hogy akiket kiválasztott az üdvösségre azokon a kegyelmét, akik pedig elkárhoznak, azokon meg az igazságát mutatja meg és Istenre nem lehet rákérdezni.

A helyzet az, hogy ez a probléma ezzel így egyáltalán nem oldódott meg és itt már talán láthatjuk a későbbi kálvini kettős predestináció tanának csíráját is.

Erről a kérdéstről az egyháztörténelemben a következő nagy vita Luther és Erasmus között volt, 1525-ben. Erasmus írásműve a diatribe, (ha jól tudom, talán így hangzik pontosan De libero arbitrio diatribe sive collatio or) Lutheré pedig a Szolgai akarat. Bár Erasmus nagyban hozzájárult a reformáció előkészítéséhez, ez a vita mégis szakításhoz vezetett, sokak szerint ez volt a vízvonal a reformáció és a humanizmus között.

Miért?

Azért mert Erasmus humanistaként a szabad akarat valósága mellett érvelt, vele szemben viszont Luther a szolgai akaratot képviselte, mondván, hogy az embernek akkor lenne teljesen szabad az akarata, ha egyformán könnyen hajlana a jóra és a rosszra.

Végül szóljunk Kálvinnról is, akit mindenképpen meg kell említenünk!

Leegyszerűsítve: Kálvin olyasmit mond, hogy Isten egyeseket előre kiválasztott az üdvösségre, másokat pedig a kárhozatra (kettős predestináció).

Kálvin Institutio Christianae religionis című művében így mondja, „Borzalmas döntés, elismerem” a saját maga által készített francia fordításban pedig ezt mondja, „Megfélemlít ez a döntés”.

A teológusok megosztottak abban, hogy Kálvin miért jutott el erre a meggyőződésre.

Vannak akik azt mondják, hogy azért, mert egyszerűen választ keresett arra a kérdésre, amit egyébként időnként mi is felszoktunk tenni, miért van az, hogy egyesek üdvözülnek, mások meg elkárhoznak? Mások viszont úgy gondolják, hogy Kálvin azért jutott el a kettős predestinációra, mert Isten mindenhatóságából indult ki. Az egész kálvini teológia alaptétele az Isten dicsősége, szerinte Isten dicsősége, az ő mindenhatósága, ezért ha lenne olyan, hogy valakik Isten akarata ellenére elkárhoznak, akkor ezzel csorbul az Isten dicsősége, hiszen akkor ez azt jelentené, hogy ellent mondhatunk az ő akaratának.

Nagyon tisztelem Kálvint, de azt hiszem, hogy ő itt egy kicsit eltévedt.

Van még valaki, aki szintén foglalkozott ezzel a témával, de mivel ő nem volt teológus, ezért őt nem igazán szoktuk megemlíteni (szerintem igazságtalanul, ugyanis mélyen hívő bibliás ember volt) ő John Milton, aki Az elveszett paradicsom című művet is írta.

Ahogy a fent említetteken eltűnődtem, arra a következtetésre jutottam, hogy a kettős predestinációról szóló tanítás miatt, szerintem mindenképpen felvetődnek a következő kérdések.

Ha Isten előre eldöntötte, hogy kik fognak megtérni, akkor egyáltalán milyen haszna van a még meg nem tértekért imádkozni?

Helyes következtetés azt mondani, hogy arra vagyunk eleve elrendelve, hogy válasszunk és erre a választásra szabad akaratot kaptunk?

Isten alakítja úgy a körülményeinket, hogy végül rákényszerüljünk akaratának elfogadására?

Ha Isten mindenható, akkor milyen hasznunk van a szabad akaratból, sőt, egyáltalán van e értelme ebben az esetben szabad akaratról beszélni?

Vajon Isten kiválasztása arra is vonatkozik, hogy ki fogja követni őt?

Nem akarom eltitkolni azt, hogy nem tudok válaszolni ezekre a kérdésekre.

Nem akarok úgy eljárni, mint az a bizonyos rabbi a viccben, aki egy bibliai szakaszból azt mondta, hogy nem értem, de meg tudom magyarázni.

Én nem is értem és nem is tudom megmagyarázni, ezért az alábbiakban csak nagy vonalakban tudom leírni, hogy miben hiszek.

Ahogy én látom

Hadd kezdjem egy példával!

Egyszer egy igehirdetőtől a következőt hallottam.

Történelmileg az egyház olyan utat választott, amely hasonló ahhoz, mint amikor a részeg megy az utcán. Először tántorogva beleesik az egyik árokba, majd kimászik belőle, tovább megy és beleesik az utca túl oldalán lévő másik árokba. Aztán nagy nehezen abból is kimászik, de egyszerűen utána is képtelen arra, hogy normálisan menjen az utca közepén.

Én azt hiszem, hogy ez a példa kitűnően szemlélteti azt, ahogy a szabad akarat és az eleve elrendelés közt vergődik az egyház, hol az egyiket, hol a másikat túl hangsúlyozva. Ezzel kapcsolatban szintén egy igehirdető jut eszembe. Az egyik alkalommal ő sütötte el azt a

viccet, hogy „Talán hallottatok már a kálvinistáról aki elesett, eltörte a lábát és azt mondta, hála Istennek, ezen túl vagyok”.

Ezzel természetesen nem akarom gúnyolni a kálvinistákat, sem Kálvint, aki istenfélő ember volt és írásaiból én is sok áldást nyertem.

Miben hiszek?

Először is azzal kezdem, hogy én úgy tudom, a predestináció nem eleve elrendelést, hanem előre tervezést jelent. A Károli fordításban több helyen is olvassuk, hogy eleve elrendelése, eleve végzése, stb-stb, de én úgy tudom, hogy a görög szövegben ezeken a helyeken mindenütt pro prepozíció található, így ebben az esetben jobb lenne inkább az előre elrendelés, előre adott végzés vagy előre ismerte kifejezéseket használni, mert az eleve elrendelés azt sugallja, hogy valójában nincs az ember számára szabad választás, csak sakkfigurák vagyunk Isten kezében. Ez nagyon fontos kérdés, mert itt Isten igazságosságáról és az ember szabadságáról van szó.

Jelenlegi látásom alapján ugyan óvatosan, de mégis azt kell mondanom, hogy én hiszek a predestinációban, de abban is hiszek, hogy van szabad választásom, hiszen felelős vagyok a döntéseimért. Nem véletlenül írtam szabad választást, szabad akarat helyett. Én különbséget teszek szabad választás és szabad akarat között, ugyanis nem hiszek a szabad akaratban, pontosabban, nem hiszek abban, hogy az embernek szabad akarata lenne újjászületés előtt.

Inkább hajlok a Luther féle szolgál akarat kifejezésre.

Érdekes, hogy ezt még az Evangélikus Egyház egyik hitvallási irata is megerősíti, amely a XVI. században keletkezett. Ebben olvashatunk egy jó hasonlatot, mi szerint az ember rosszabb a fátuskónál, mert a fátuskónak csak tehetetlenségi nyomatéka van, az embernek viszont aktív ellenállása van a jóval, az isteni akarattal szemben.

Számomra ez a hasonlat azért is nagyon jól szemlélteti a valóságot, mert az isteni kegyelem hiányában az embert valóban egy nehézkes törvény húzza a rossz felé, ennek alapján én úgy látom, hogy az embernek nincs szabad akarata addig, amíg az Ige és a Szentlélek által át nem éli az újjászületés élményét. Újjászületés előtt tehát szerintem csak szolgál akaratról beszélhetünk, mert az ember csak az újjászületéssel szabadul fel a bűn törvénye alól és ez után döntheti el szabad akaratból, hogy önként, kényszer nélkül fogja követni az Urat. Ettől

kezdve lesz szabad az ember, de még ez a szabadság is folyamatosan teljesedik ki, közben sok küzdelmet is át kell élnie a hívő embernek. Én úgy hiszem, hogy mivel az újjászületés előtt Luther szóhasználatával élve az embernek valóban csak szolgai akarata van, ezért Isten azt teszi, hogy kinyilatkoztatja magát az ember számára és amikor ez a kinyilatkoztatás megtörténik, ekkor nyitja meg Isten a szabad választás lehetőségét, hogy a bűnös igent vagy nemet mondhasson Isten kegyelmére. Úgy hiszem, hogy a szabad választás inkább Isten kegyelmével van összefüggésben vagyis amikor ez a kegyelem megnyilvánul, akkor tud az ember szabadon választani.

Még valami amit nagyon fontosnak tartok.

Azt gondolom, hogy az újjászületés utáni szabad akarat sem azonos azzal, mint amit például a mostani liberális eszme képviselői gondolnak, egy fajta abszolút szabad akarat, teljesen függetlenül mindentől és mindenkitől. Szerintem ilyen nincs, nem is volt és nem is lesz soha, mert a Róma 6,22-ben is arról olvasunk, hogy „Felszabadulván a bűn alól, szolgálóivá lettetek az Istennek” vagyis az egyik szolgaság alól felszabadulunk egy másik szolgaságra, csak ez a másik szolgaság, valódi szabadságot eredményez számunkra, ez kissé furcsa, ellentétes, de igaz. Tehát azt akarom ezzel mondani, hogy valakit mindenképpen szolgálni fogunk, de ha jön Isten és kinyilatkoztatja magát nekünk, akkor ezzel megnyílik a lehetőség a szabad választásra, hogy igent vagy nemet mondhassunk neki és ezt a szabad választást viszont Isten teljes mértékben tiszteletben tartja, bár a választásunknak mindig lesz valamilyen következménye.

Fentebb említettem, hogy hiszek a predestinációban. Igen, de én a predestináción nem az eleve elrendelést, hanem az előre elrendelést értem, Isten előre ismerése alapján.

Ezen azt értem, hogy Isten, aki örökkévaló, előre ismer mindent. Előre ismeri a múltat, a jelent és a jövőt mindenről és mindenkiről, teljes körűen, így előre tudja azt is, hogy a történelem során ki fog hozzá megtérni és ki az aki semmiképpen nem lesz neki engedelmes. Mivel ő ezeket előre tudja, ezért ennek alapján tervezi meg előre mindenkinek az életét, még pedig úgy, hogy végül mindenképpen Isten igazságossága fog kiderülni minden ember életére nézve, akár üdvözülni, akár elkárhozik. Hitem szerint az egyiptomi fáraót sem azért választotta ki Isten, hogy rajta mutassa be a haragját, mert egyszerűen így látta jónak, hanem azért, mert ő előre tudta, hogy a fáraó önszántából soha nem fogja elengedni Izrael népét a rabszolgaságból.

Jákóbot szerettem, Ézsaut gyűlöltem, mondja az Úr.

Miért?

Azt hiszem azért, mert Isten előre tudta, hogy Ézsau semmire sem fogja becsülni az elsőszülöttségi jogot és a mennyei javakat.

Azt is hiszem, hogy Isten eredetileg senkit nem rendelt kárhozatra, mert ő a kárhozat helyét a sátánnak és angyalainak szánta, az ember számára pedig az üdvösséget készítette el a megváltás által (Máté 25,41 és 1Timóteus 2,4).

Hiszem, hogy Isten, alapvetően az útjai szerint bánik az emberrel és a nemzetekkel is. Számomra ez azt bizonyítja, hogy Isten predestinációs terve nem statikus, hanem dinamikus vagyis annak megfelelően változik, ahogyan mi viszonyulunk Istenhez. Erről a látásomról nem vagyok teljesen meggyőződve, ezért gyülekezetben erről csak nagyon óvatosan mernék tanítani és inkább csak belső körben, ahol képesek a testvérek a Szentírás alapján megvizsgálni ezt a látást.

Az azonban tény, hogy Jeremiásnál és Ezékielnél is olvashatunk arról, hogy ha egy ember vagy egy nemzet megtér, akkor Isten is annak megfelelően fog bánni velük. Jónás próféta esete a niniveiekkel, szintén ezt támasztja alá. Jeremiás a fazekas példáján keresztül, Ezékiel pedig az apák és a fiak életvitele közötti különbség alapján jutott el hasonló felismerésre.

Azt is hiszem, hogy akik valóban az Úréi, azoknak ő úgy rendezte el a körülményeiket, hogy saját akaratukon kívül semmi más ne gátolhassa őket a célba jutásban.

A cél, Krisztushoz hasonlónak válni.

Ebben segítsem meg minket továbbra is a mi Istenünk.

Ámen.